

Kinga Flaga-Gieruszyńska

Uniwersytet Szczeciński

ORCID 0000-0001-5177-4450

kinga.flaga-gieruszynska@usz.edu.pl

Skarga na czynności komornika jako podstawowy środek zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym

Słowa kluczowe: skarga na czynności komornika, postępowanie egzekucyjne

Streszczenie. Autorka omawia jeden ze środków zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym, wskazując na specyficzne cechy skargi na czynności komornika, adekwatne do szczególnych cech egzekucji sądowej w sprawach cywilnych. W opracowaniu omówiono problematykę zakresu zastosowania tego środka z uwzględnieniem jego relacji z innymi instrumentami stosowanymi w zakresie ochrony praw stron, uczestników i osób trzecich w postępowaniu egzekucyjnym. Autorka omówiła również problematykę legitymacji do złożenia skargi na czynności komornika i stawianych jej wymogów. Jednocześnie w pracy poddano szerszej analizie problematykę postępowania prowadzonego na skutek złożenia skargi na czynności komornika.

Complaint against the actions of a bailiff as the basic means of appeal in enforcement proceedings

Key words: complaint against the actions of a bailiff, enforcement proceedings

Summary. The Author discusses one of the means of appeal in enforcement proceedings, pointing to the specific features of a complaint against the actions of a bailiff, adequate to the specific features of court enforcement in civil cases. The study discusses the scope of application of this measure, taking into account its relationship with other instruments used to protect the rights of parties, participants and third parties in enforcement proceedings. The Author also discussed the issue of the locus standi to lodge a complaint against the actions of the bailiff and the requirements imposed on it. At the same time, the study covers a broader analysis of the issues of proceedings conducted as a result of lodging a complaint against the actions of a bailiff.

1. Uwagi wstępne

Prawo do sądu jest prawem przysługującym osobom poszukującym ochrony prawnej na każdym etapie dochodzenia i egzekwowania przynależnych im świadczeń o charakterze cywilnym. Jednym z elementów prawa do sądu jest efektywny system środków zaskarżenia, również na etapie postępowania egzekucyjnego. Wśród tych środków podstawowe znaczenie ma skarga na czynności komornika. Co do zasady przyjmuje się, że skarga na czynności komornika stanowi środek zaskarże-

nia (*sensu largo*), ponieważ powoduje wszczęcie postępowania kontrolnego, którego zadaniem, tak jak przy środkach odwoławczych w ścisłym znaczeniu, jest zbadanie zaskarżonej czynności¹, aczkolwiek pojawiają się w tym zakresie pewne wątpliwości, które zostaną omówione w dalszej części opracowania. Zgodnie z art. 767 § 1 zd. 1 k.p.c. na czynności komornika przysługuje skarga do sądu rejonowego, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, co czyni ją środkiem o charakterze „podstawowym”, stosowanym w każdym przypadku, gdy ustawodawca nie wprowadził innego remedium, którego celem będzie usunięcie wadliwości czynności albo braku czynności na tym etapie postępowania.

Skargę na czynności komornika należy odróżnić od innych środków prawnych przysługujących stronom w postępowaniu egzekucyjnym. Te ostatnie mają zastosowanie w odmiennych sytuacjach, które według stron wymagają zastosowania określonych środków procesowych o charakterze obronnym albo zaczepnym. Trzeba podkreślić, iż w takich przypadkach strony nie mają wyboru pomiędzy dostępnymi środkami procesowymi, ponieważ muszą dobrać stosowany instrument adekwatnie do skutku, jaki chcą uzyskać w postępowaniu egzekucyjnym. Przede wszystkim w doktrynie zwraca się uwagę na brak konkurencyjności pomiędzy powództwem o zwolnienie od egzekucji (art. 841 k.p.c.) a skargą na czynności komornika (art. 767 k.p.c.). Skarga na czynności komornika przysługuje wtedy, gdy komornik, dokonując czynności, naruszył przepisy procesowe, natomiast powództwo o zwolnienie od egzekucji dopuszczalne jest jedynie wtedy, gdy prawa osoby trzeciej zostały naruszone przez skierowanie egzekucji zgodnie z przepisami procesowymi. Wniesienie skargi na czynności komornika (art. 767 k.p.c.) nie stanowi przeszkody do wytoczenia powództwa o zwolnienie od egzekucji (art. 841 k.p.c.). Wskazany brak konkurencyjności powoduje, że nie ma podstaw do przyjęcia, że termin na wniesienie powództwa ekscydencyjnego ulega „odroczeniu” bądź „zawieszeniu” na czas postępowania w wyniku skargi na czynności komornika bądź innych skarg i wniosków w postępowaniu egzekucyjnym². Oba te środki prawne, mimo że mogą służyć odpowiednio ochronie praw dłużnika względnie osoby trzeciej, są oparte na odmiennych przesłankach, co nie pozwala ich wiązać w jakikolwiek sposób.

Dwutorowość środków ochrony prawnej w postępowaniu egzekucyjnym oznacza, że właściwym i wyłącznym trybem rozstrzygnięcia w przedmiocie zarzutów naruszenia prawa procesowego przez organ egzekucyjny jest skarga z art. 767 k.p.c. Z kolei powództwo przeciwegzekucyjne z art. 841 § 1 k.p.c. nie zmierza do zakwestionowania dopuszczalności egzekucji, w tym z uwagi na ewentualne naruszenie art. 845 k.p.c. Jego celem jest ocena, czy egzekucja może być prowadzona

¹ Uchwała SN z 26.01.1999 r., III CZP 58/98, OSNC 1999, Nr 6, poz. 107.

² Wyrok SA w Krakowie z 13.03.2013 r., I ACa 1164/12, Legalis.

z określonego przedmiotu, czy też narusza ona prawo podmiotowe osoby trzeciej³. W konsekwencji w postępowaniu egzekucyjnym funkcjonują w sposób autonomiczny różne środki ochrony prawnej (skarga, zarzuty, powództwo przeciwegzekucyjne etc.) i nie ma w ich obrębie układu hierarchicznego. Uruchomienie każdego z nich uzależnione jest od zaistnienia ustawowych przesłanek⁴. Tym samym w zależności od tego, z jaką wadliwością w ocenie skarżącego mamy do czynienia, powinien on zastosować adekwatny środek prawny.

Jednocześnie podstawowy charakter środka zaskarżenia, jakim jest skarga na czynności komornika, uzasadnia tezę, że ma on zastosowanie w każdym przypadku, gdy zachodzi naruszenie prawa procesowego, a ustawodawca nie przewidział innego specyficznego dla danej czynności w postępowaniu egzekucyjnym środka zaskarżenia albo innego środka prawnego, który zapewnia właściwy poziom ochrony dla strony, a w niektórych przypadkach – również osoby trzeciej. Z tego względu warto wskazać te sytuacje, gdy zastosowanie skargi na czynności komornika jest niedopuszczalne, a niekiedy wątpliwe.

Dlatego też tak istotne wydaje się przeanalizowanie zakresu zastosowania omawianego środka zaskarżenia, a także charakterystycznych cech postępowania wywołanego jego skutecznym złożeniem, z uwzględnieniem powiązania skargi na czynności komornika z innym instrumentem nadzoru judykacyjnego, określonym w art. 759 § 2 k.p.c. Pogłębiona analiza tego środka zaskarżenia pozwala na ustalenie jego przydatności i adekwatności dla zachowania odpowiednich standardów ochrony stron i innych podmiotów w postępowaniu egzekucyjnym w razie naruszenia przepisów prawa procesowego.

2. Istota skargi na czynności komornika

Nawiązując do uwag wstępnych, warto podkreślić, że co do zasady przyjmuje się, iż skarga na czynności komornika jest innym, w ujęciu art. 363 § 1 k.p.c., niedewolutywnym środkiem zaskarżenia⁵, który jednak ma charakter suspensywny. Jednak wstrzymanie uprawomocnienia się orzeczenia (zarządzenia) nie jest równoznaczne ze wstrzymaniem postępowania egzekucyjnego. Zgodnie z art. 767² § 2 k.p.c. wniesienie skargi nie wstrzymuje postępowania egzekucyjnego ani wykonania skarżonej czynności, chyba że sąd zawiesi postępowanie lub wstrzyma dokonanie czynności. Jedynie wyjątkowo ustawodawca wprowadza rozwiązanie, zgodnie z którym dalsze czynności egzekucyjne mogą być podjęte dopiero po uprawomocnieniu się określonej czynności komornika. Przykładowo zajęta nieruchomości ulega

³ Wyrok SA w Łodzi z 12.08.2016 r., I ACa 175/16, Legalis.

⁴ Wyrok SN z 27.03.2003 r., V CKN 18/01, Legalis.

⁵ Postanowienie SN z 21.05.2010 r., III CZP 28/10, OSNC 2011, Nr 1, poz. 10.

sprzedaży przez licytację publiczną, która może być wyznaczona nie wcześniej niż po upływie 2 tygodni po uprawomocnieniu się opisu i oszacowania (art. 952 k.p.c.).

Jednak wskazanie suspensywnego charakteru skargi na czynność komornika nie przystaje do sytuacji, w której skarżący składa skargę na zaniechanie czynności, o czym będzie mowa również w dalszych rozważaniach. W takim wypadku wniesiona skarga na zaniechanie nie zmierza do uchylecia lub zmiany czynności organów postępowania, co jest charakterystyczne dla środków zaskarżenia. W konsekwencji nie ma substratu zaskarżenia, a więc nie ma punktu odniesienia do nadania mu cechy suspensywności. Należy zgodzić się ze stanowiskiem Sławomira Cieślaka, że te i inne wskazane w dalszych rozważaniach różnice występujące między skargą na czynności komornika i innymi szczególnymi środkami zaskarżenia w innych rodzajach postępowania cywilnego wynikają ze specyfiki postępowania egzekucyjnego oraz różnorodności obowiązków procesowych, a tym samym i czynności podejmowanych przez komornika sądowego w tym postępowaniu⁶. Nie ma jednak uzasadnienia dla odebrania skardze na czynności komornika statusu środka zaskarżenia.

Odnosząc się do charakteru i skutków wykorzystania tego środka, również w aspekcie przepisów prawa materialnego, Sąd Najwyższy podkreślił, że skarga na czynności komornika nie jest czynnością przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej przez wadliwe wyegzekwowanie świadczenia. Takie stanowisko Sądu Najwyższego wynika ze stwierdzenia, że uchylene czynności egzekucyjnej w następstwie uwzględnienia skargi na czynności komornika sprowadza się przede wszystkim do stwierdzenia, że czynność ta była wadliwa. Należy podkreślić, że nie jest to równoznaczne z unicestwieniem samej czynności, a zwłaszcza wywołanych przez nią negatywnych skutków, w postępowaniu egzekucyjnym brak bowiem przepisów, które upoważniają sąd do tego, aby – uchylając czynność komornika w trybie postępowania egzekucyjnego – mógł jednocześnie nakazać zwrot wadliwie wyegzekwowanego świadczenia lub przywrócić stan poprzedni. Samo uchylene czynności komornika następuje z reguły po stwierdzeniu uchybień formalnych, co nie przesądza ostatecznego wyniku postępowania egzekucyjnego⁷. W sytuacji, gdy egzekucja sądowa jest skuteczna, mimo wadliwości jednej czy kilku czynności komornika sądowego, postępowanie to zrealizuje swój cel, którym jest zaspokojenie świadczeń należnych wierzycielowi.

Dla określenia istoty skargi na czynności komornika kluczowe znaczenie ma ustalenie jej zakresu zastosowania. Skarga na czynności komornika przysługuje nie tylko na czynność, ale także w razie jej zaniechania przez komornika, jeśli według

⁶ S. Cieślak, *Komentarz do art. 767 k.p.c., Nb I*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, *Komentarz. Art. 730–1217*, red. J. Jankowski, Warszawa 2019, Legalis.

⁷ Wyrok SN z 31.01.2002 r., IV CKN 622/00, Legalis.

skarżącego jest do niej zobowiązany (art. 767 § 1 zd. 2 k.p.c.). Użyty w tym przepisie termin „zaniechanie dokonania czynności” nie obejmuje beczynności powodującej przewlekłość postępowania, na którą nie przysługuje skarga na czynności komornika⁸. W tym ostatnim przypadku właściwym trybem wyciągnięcia konsekwencji wobec komornika jest skorzystanie z narzędzi, jakie wynikają z nadzoru administracyjnego nad komornikami, sprawowanego przez liczne organy, w tym przez prezesa sądu rejonowego oraz organy samorządu komorniczego. Ponadto przewlekłość lub beczynność komornika może być zwalczana w drodze skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki⁹.

Należy pamiętać, że – jak już wskazano – skarga na czynności komornika może odnosić się jedynie do kwestii natury formalnej, związanych z przebiegiem postępowania i rolą komornika w tymże postępowaniu¹⁰. W konsekwencji ustawodawca – ze względu na bogaty zakres stanów faktycznych, jakie mogą zaistnieć w postępowaniu egzekucyjnym – nie wprowadził zamkniętego katalogu zachowań, w szczególności czynności komornika sądowego, które podlegają zaskarżeniu. Określił jedynie nieliczne wyjątki co do dopuszczalności skargi, o których będzie mowa niżej. Oznacza to, że skarga może zostać wykorzystana w każdym przypadku, w którym skarżący uzna, że czynność (względnie zaniechanie) komornika sądowego jest wadliwa z uwagi na swoją sprzeczność z przepisami prawa procesowego. Do uznania wadliwości czynności komornika nie jest konieczne ustalenie, że komornik świadomie naruszył przepisy prawne, wystarczy stwierdzenie obiektywnej nieprawidłowości tej czynności¹¹. Ustawa nie różnicuje dopuszczalności zaskarżenia czynności komornika od tego, czy dokonał jej z własnej inicjatywy, czy na polecenie innego organu¹². Co więcej, skarga przysługuje zarówno na czynności o charakterze decyzyjnym (w formie postanowienia względnie zarządzenia), jak i faktycznym (dokonywane w formie manualnej), co też odróżnia ją od modelowego środka zaskarżenia, skoncentrowanego na czynnościach o charakterze *stricte* orzeczniczym. W konsekwencji co do zasady skargę na czynności komornika można wnosić w każdym przypadku naruszenia przepisów regulujących przebieg postępowania egzekucyjnego¹³, chyba że ustawodawca wyraźnie przewiduje odmienną konstrukcję.

⁸ Wyrok SN z 14.06.1973 r., I CR 250/73, Legalis.

⁹ Np. M. Michalska, *Skarga o stwierdzenie przewlekłości postępowania egzekucyjnego*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2007, nr 12, s. 14.

¹⁰ K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art. 767 k.p.c., Nb 2*, [w:] K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2022, Legalis.

¹¹ Uzasadnienie uchwały SN z 4.05.1972 r., III CZP 24/72, Legalis.

¹² I. Gil, *Komentarz do art. 767 k.p.c., Nb 2*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Warszawa 2021, Legalis.

¹³ Wyrok SA w Lublinie z 21.01.1998 r., I ACz 21/98, OSA w Lublinie 1998, Nr 2, poz. 10.

Nie ma w tym przypadku również znaczenia stadium postępowania egzekucyjnego, w którym czynność albo zaniechanie komornika sądowego miało miejsce, a nawet fakt, że nie nastąpiło wszczęcie tego postępowania. Skarżący może kwestionować działania albo zaniechania komornika dokonane przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego (np. zwrot wniosku z powodu nieusunięcia jego braków formalnych) albo egzekucji (np. wezwanie do uiszczenia zaliczki przez wierzyciela). Przedmiotem zaskarżenia mogą być również czynności komornika dokonywane już po zakończeniu egzekucji (np. postanowienie w przedmiocie kosztów egzekucyjnych).

W Kodeksie postępowania cywilnego wyraźnie wskazano, że skarga nie przysługuje na zarządzenie komornika o wezwaniu do usunięcia braków pisma, na zawiadomienie o terminie czynności oraz na uiszczenie przez komornika podatku od towarów i usług (art. 767 § 1¹ k.p.c.). Wezwanie do usunięcia braków pisma jest czynnością, która bezpośrednio nie wywołuje ujemnych skutków procesowych dla podmiotu zwanego do uzupełnienia braków formalnych albo fiskalnych, bowiem skutek taki wywołuje dopiero zwrot wniosku na skutek ich nieuzupełnienia, co może być przedmiotem skargi. Podobnie zawiadomienie o terminie czynności nie wywołuje negatywnych skutków, gdyż ma jedynie umożliwić udział w czynnościach podejmowanych przez komornika sądowego. Obowiązek komornika sądowego co do zawiadomienia o terminie planowanej czynności zachodzi wówczas, gdy przepis tak stanowi (np. art. 850, 864¹ k.p.c.). Wyłączenie to nie odnosi się do obowiązku co do obwieszczenia o terminie licytacji, gdyż obwieszczenie jest czynnością *sui generis*, wykraczającą poza charakter zawiadomienia o terminie dokonania czynności¹⁴. Z kolei ograniczenie dotyczące uiszczenia podatku od towarów i usług wynika z tego, że sprawy podatkowe są wyłączone spod jurysdykcji sądów powszechnych, a więc nie mogą być rozstrzygane w postępowaniu prowadzonym na skutek złożenia skargi na czynności komornika.

Jednocześnie należy pamiętać, że ten przepis nie zamyka katalogu przypadków, w których skarga na czynności komornika jest niedopuszczalna względnie niecelowa, bowiem wynika to zarówno z innych postanowień ustawy procesowej, względnie z analizy dopuszczalności zaskarżalności określonych czynności lub zaniechań komornika sądowego, dokonywanej przez doktrynę i judykaturę. Przykładowo w orzecznictwie wskazano, że błędne pouczenie przez komornika dłużnika zajętej wierzytelności o przedmiotowym zakresie zajęcia nie jest czynnością komornika w rozumieniu art. 767 § 1 k.p.c. i dla sprostowania niewłaściwego pouczenia jego adresat nie musi składać skargi na czynność komornika¹⁵.

¹⁴ Np. Ł. Zamojski, *Skarga na czynność komornika sądowego po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego dokonanej ustawą z 10.7.2015 r.*, „Monitor Prawniczy” 2016, nr 21, s. 1138.

¹⁵ Wyrok SA w Rzeszowie z 12.05.1994 r., I ACr 101/94, LEX nr 1680465.

Odnosząc się bezpośrednio do postanowień Kodeksu postępowania cywilnego, należy zauważyć, że skarga na czynności komornika nie znajdzie zastosowania wtedy, gdy inne jego przepisy wyłączają możliwość jej skutecznego złożenia z uwagi na konieczność ochrony innych wartości istotnych z perspektywy ustawodawcy. Tego rodzaju rozwiązanie wprowadzono w celu usprawnienia egzekucji z ruchomości w art. 870 § 1 *in fine*, który wyłącza złożenie skargi na przybicie ruchomości ulegających szybkiemu zepsuciu. Podobnie skarga na czynności komornika nie przysługuje wtedy, gdy znajdzie zastosowanie inny środek zaskarżenia albo środek prawny. W obecnym stanie prawnym odnosi się to do zarzutów składanych na sporządzony przez komornika plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji.

Kontrowersyjny natomiast wydaje się problem zaskarżalności czynności komornika sądowego, których negatywnych skutków nie można odwrócić (np. nieuzasadnione zastosowanie środków przymusu fizycznego, czego przykładem jest przeszukanie odzieży przez osobę innej płci niż dłużnik – art. 814 § 4 k.p.c.). Dominujący jest pogląd, że skarga na czynności komornika nie znajdzie w tym przypadku zastosowania ze względu na niemożność usunięcia wadliwości czynności¹⁶. Z drugiej jednak strony pojawia się stanowisko Sądu Najwyższego dopuszczające możliwość złożenia skargi na tego rodzaju czynności¹⁷. Należy uznać, że trafne jest to pierwsze stanowisko, bowiem stosowanie środka zaskarżenia ma rację bytu tylko wtedy, gdy wywołuje skutek w postaci ochrony słusznego interesu skarżącego. W przeciwnym razie można mówić jedynie o ochronie prawa do sądu w sensie formalnym, a nie materialnym, co stanowi zaprzeczenie idei demokratycznego państwa prawa. W konsekwencji nie ma uzasadnienia tetycznego i aksjologicznego dla wykorzystywania skargi na czynności komornika w odniesieniu do czynności, której wadliwości nie da się usunąć. Nie wyklucza to jednak zaistnienia odpowiedzialności komornika sądowego o charakterze dyscyplinarnym lub cywilnym, jeśli zaistniała szkoda.

Jak zasygnalizowano, ustawodawca nie ogranicza podstaw, które skarżący może wskazać w skardze na czynności komornika. Takie rozwiązanie znajduje swoje uzasadnienie we wskazanej już wieloaspektowości możliwych naruszeń prawa procesowego na etapie postępowania egzekucyjnego. Z tego względu odmienna konstrukcja jest stosowana jedynie wyjątkowo. Zgodnie z art. 870 § 1 k.p.c. podstawą skargi na udzielenie przybicia może być jedynie zarzut naruszenia przepisów o publicznym charakterze licytacji, o najniższej cenie nabycia i o wyłączeniu od

¹⁶ A. Marciniak, *Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, Lex; F. Zedler, *Dopuszczalność skargi na czynności komornika*, „Palestra” 1987, nr 12, s. 1 i n.; *idem*, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Toruń 1995, t. II, s. 33.

¹⁷ Uzasadnienie uchwały SN z 4.05.1972 r., III CZP 24/72, OSNCP 1972/12, poz. 212.

udziału w przetargu. Jest to rozwiązanie unikalne, uzasadnione postulatem ochrony interesów nabywcy w postępowaniu egzekucyjnym.

Reasumując, skarga na czynności komornika jest niedewolutywnym i suspensywnym środkiem zaskarżenia, mającym cechy szczególne wynikające ze specyfiki postępowania egzekucyjnego, które ze względu na odmienność swoich celów i funkcji bywa regulowane w sposób zmodyfikowany wobec postępowania rozpoznawczego. Z pewnością pozytywnie należy postrzegać przyjmowane przez ustawodawcę podejście unifikacyjne, odnoszące się do systemu środków zaskarżenia na etapie postępowania egzekucyjnego, mające na celu uproszczenie palety dostępnych środków, ale jednocześnie nie można akceptować zauważalnej tendencji do zachęcania stron lub osób trzecich do zaskarżania czynności nawet wtedy, gdy trudno w uciążliwej dla dłużnika czynności dopatrywać się naruszenia przepisu prawa procesowego. Jak trafnie zauważa Andrzej Cudak, niewątpliwie musi być znaleziony „złoty środek” pomiędzy zagwarantowaniem obrony swych praw przez podmioty dotknięte czynnościami komornika, a z drugiej strony – koniecznością ochrony praw wierzycieli poprzez przeprowadzenie szybkiej i skutecznej egzekucji¹⁸. Najbardziej efektywny środek prawny, nadużywany wbrew realizacji celów postępowania egzekucyjnego, nie spełnia przypisanego mu celu ochrony słusznych interesów stron postępowania względnie osób trzecich.

3. Postępowanie w przedmiocie skargi na czynności komornika

Skarga na czynność komornika nie wszczyna postępowania egzekucyjnego. Postępowanie wywołane skargą ma charakter wypadkowy (incydentalny) w stosunku do właściwego postępowania egzekucyjnego. Z tego względu powinna zostać złożona we właściwej formie, odpowiednim czasie i właściwym miejscu, zgodnie bowiem z obowiązującą także w postępowaniu egzekucyjnym zasadą formalizmu procesowego dla skutecznego dokonania czynności procesowej istotne znaczenie ma podjęcie jej w wyznaczonym terminie i przed właściwym organem (art. 165 § 2 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)¹⁹.

Szeroki zakres przedmiotowy zastosowania skargi na czynności komornika nie stanowi jej jedynej cechy charakterystycznej. Uniwersalizm stosowania skargi wynika również z szerokiego zakreszenia legitymacji do jej złożenia. Skargę może złożyć strona lub inna osoba, której prawa zostały przez czynności lub zaniechanie komornika naruszone bądź zagrożone (art. 767 § 2 k.p.c.). Tym samym skargę może

¹⁸ A. Cudak, *Komentarz do art. 767 k.p.c., Nb I.1*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IV, *Komentarz. Art. 730–1095¹*, red. A. Marciniak, Warszawa 2020, Legalis.

¹⁹ Postanowienie SN z 21.05.2010 r., III CZP 28/10, OSNC 2011, Nr 1, poz. 10.

złożyć także osoba trzecia, jeżeli wykaze, że ma w tym interes prawny²⁰. Interes prawny będzie się wyrażał nie tylko w naruszeniu określonych praw, ale również w samym zagrożeniu takiego naruszenia. W konsekwencji, biorąc pod uwagę postanowienia ogólne kreujące stronę podmiotową postępowania cywilnego, mające odpowiednie zastosowanie do postępowania egzekucyjnego, należy uznać, że uprawnieni do złożenia skargi są wierzyciele, dłużnik, inni uczestnicy postępowania, prokurator, organizacja pozarządowa, Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego oraz osoby trzecie. Przykładowo Sąd Najwyższy wskazał, że wojewódzki konserwator zabytków ma uprawnienie do składania skargi dla urzeczywistnienia celów przewidzianych w art. 4 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 2067 ze zm.). Jednak organ nie jest osobą trzecią w rozumieniu art. 841 § 1 k.p.c.²¹

Wyjątek od tej ogólnej reguły stanowią postanowienia art. 870 § 1 k.p.c., zgodnie z którym tylko wierzyciel i dłużnik są legitymowani do wniesienia skargi na czynność komornika polegającą na udzieleniu przybicia w toku egzekucji z ruchomości. Jednak należy zgodzić się ze stanowiskiem A. Cudaka, że pojęcie „wierzyciel” użyte w tym przepisie obejmuje nie tylko wierzycieli wymienionych w tytule wykonawczym jako uprawnionych do świadczenia, którzy złożyli wnioszek o wszczęcie egzekucji, ale również m.in. innego wierzyciela posiadającego tytuł wykonawczy upoważniający do uzyskania określonego świadczenia, który skierował wniosek o wszczęcie egzekucji do tego samego przedmiotu już w toku postępowania²². Jednak pojęcie to nie obejmuje sądu żądającego wszczęcia egzekucji z urzędu oraz organu uprawnionego do żądania wszczęcia egzekucji. Podmioty te nie mają legitymacji do składania skargi na czynności komornika. W celu zapewnienia prawidłowego biegu egzekucji mogą one zawiadamiać sąd sprawujący nadzór nad komornikiem o potrzebie wydania stosownych zarządzeń w trybie nadzoru judykacyjnego (art. 759 § 2 k.p.c.)²³.

Skarga na czynności komornika powinna czynić zadość wymaganiom pisma procesowego oraz określać zaskarżoną czynność lub czynność, której zaniechano, jak również wniosek o zmianę, uchylenie lub dokonanie czynności wraz z uzasadnieniem. Warunki ogólne pisma procesowego ustawodawca określił w art. 126 k.p.c., a w tym: oznaczenie sądu, do którego jest skierowana, imię i nazwisko lub nazwę stron postępowania (również skarżącego, jeśli nie jest stroną), ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników, oznaczenie skargi, a także osnowę wniosku

²⁰ Uchwała SN z 28.02.1992 r., III CZP 5/92, OSNC 1992, Nr 9, poz. 157.

²¹ *Ibidem*.

²² A. Cudak, *Komentarz do art. 767 k.p.c., Nb IV.5*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IV, *Komentarz. Art. 730–1095¹*, red. A. Marciniak, Warszawa 2020, Legalis.

²³ A. Cudak, *Skarga na czynności komornika*, Warszawa 2015, s. 95.

lub oświadczenia oraz dowody na poparcie zarzutu wadliwości czynności albo zaniechania, podpis skarżącego albo jego przedstawiciela albo pełnomocnika; wymienienie załączników. Błędne nazwanie pisma zawierającego skargę pozwem nie odbiera mu cech skargi na czynności komornika, jeśli z treści tego pisma jednoznacznie wynika, że komornik prowadzący egzekucję przeciwko osobie wnoszącej pismo naruszył przepisy egzekucyjne, kierując egzekucję przeciwko osobie niewymienionej w tytule wykonawczym²⁴. Odnosząc się do treści skargi na czynności komornika, należy wskazać, że skarżący powinien precyzyjnie określić zaskarżoną czynność lub zaniechanie, w tym termin jej dokonania (zaniechania) w celu weryfikacji zachowania ustawowego terminu do wniesienia skargi. W skardze należy również dokładnie wskazać, na czym polega wadliwość tej czynności lub zaniechania. Jednocześnie ze względu na charakter skargi na czynności komornika nie mogą to być zarzuty merytoryczne, a jedynie odnoszące się do naruszenia prawa procesowego.

Wyjątkiem od obowiązku złożenia skargi na czynności komornika w formie pisemnej są skargi wnoszone w toku licytacji ruchomości i nieruchomości, które mogą być składane w formie ustnej do protokołu licytacji (art. 870 § 1, art. 986 k.p.c.). Z uwagi na treść art. 125 § 2¹ zd. 1 k.p.c. skargę na czynności komornika można wnieść również za pośrednictwem systemu teleinformatycznego.

W obecnym stanie prawnym skarga może być wniesiona także na urzędowym formularzu. Ten formularz komornik doręcza dłużnikowi przy pierwszej czynności egzekucyjnej oraz stronom i uczestnikom obecnym podczas czynności dokonywanej poza kancelarią, chyba że czynność ta podlega zaskarżeniu skargą w formie ustnej. Doręczenie musi być odzwierciedlone w protokole czynności poprzez stosowną adnotację. Tym samym komornik nie ma obowiązku doręczania formularzy skargi stronom i uczestnikom postępowania, którzy nie są obecni podczas dokonywania czynności egzekucyjnych, z wyjątkiem sytuacji, gdy dłużnik nie jest obecny przy pierwszej czynności egzekucyjnej. W tym przypadku niezbędne jest potwierdzenie odbioru formularza przez dłużnika. Wprowadzenie omawianej konstrukcji z jednej strony z pewnością upraszcza sposób zaskarżania czynności względnie zaniechania komornika sądowego ze względu na schematyzm formularzy, a z drugiej – obowiązek jego doręczenia przez organ stanowi rozwiązanie o charakterze nadmiernym, zachęcające do zaskarżania czynności nawet w przypadku braku rzeczywistych przesłanek.

Komornik sądowy jest zobowiązany pouczyć strony i uczestników postępowania występujących w sprawie bez zawodowego pełnomocnika o sposobie i terminie zaskarżenia czynności (art. 763¹ k.p.c.). Judykatura podkreśla, że brak należytego pouczenia rozumianego jako niepouczenie albo błędne pouczenie strony działają-

²⁴ Postanowienie SA w Krakowie z 2.06.1992 r., I ACz 239/92, Legalis.

cej bez adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego o dopuszczalności, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia nie ma wpływu na rozpoczęcie biegu terminu do wniesienia tego środka, lecz uzasadnia wnioski o przywrócenie terminu. Jeżeli osoby te nie są obecne, pouczenie następuje wraz z zawiadomieniem o dokonaniu czynności²⁵.

Jak stanowi art. 767 § 4 k.p.c., skargę wnosi się w terminie tygodniowym od dnia dokonania czynności, gdy strona lub osoba, której prawo zostało przez czynność komornika naruszone bądź zagrożone, była przy czynności obecna lub była o jej terminie zawiadomiona; w innych przypadkach – od dnia zawiadomienia o dokonaniu czynności strony lub osoby, której prawo zostało przez czynność komornika naruszone bądź zagrożone, a w braku zawiadomienia – od dnia powzięcia wiadomości przez skarżącego o dokonanej czynności. Skargę na zaniechanie przez komornika dokonania czynności wnosi się w terminie tygodniowym od dnia, w którym skarżący dowiedział się, że czynność miała być dokonana. Wskazany termin do wniesienia skargi ma charakter ustawowy, a więc organ nie ma kompetencji do jego skrócenia albo przedłużenia. Omawiany przepis określa nie tylko termin do składania skargi na czynności komornika, ale także początek jego biegu, przy czym dzień dokonania czynności rozpoczyna bieg terminu, gdy strona lub osoba, której prawo zostało przez czynność komornika naruszone lub zagrożone, była przy czynności obecna, a także była o jej miejscu i czasie zawiadomiona. Z kolei dzień zawiadomienia o dokonaniu czynności ma taki skutek, gdy skarżący nie był obecny przy czynności komornika, nie został zawiadomiony o terminie i miejscu czynności, a został przez komornika zawiadomiony o dokonaniu czynności. Z kolei dzień, w którym skarżący dowiedział się o czynności, wyznacza początek biegu terminu do wniesienia skargi w sytuacji, gdy skarżący nie został zawiadomiony o miejscu i terminie czynności, nie był obecny przy czynności i nie został zawiadomiony przez komornika o dokonanej czynności.

W tym przypadku również pojawia się w pewnych przypadkach elastyczne podejście ustawodawcy, bowiem termin tygodniowy jest niekiedy modyfikowany. Wynika to z postanowień w art. 870 § 1, art. 950 i 986 k.p.c. Termin do złożenia skargi na udzielenie przybicia w zakresie określonym w art. 870 § 1 k.p.c. kończy się z chwilą zamknięcia protokołu licytacji ruchomości. Natomiast zgodnie z art. 950 k.p.c. termin zaskarżenia opisu i oszacowania wynosi dwa tygodnie i liczy się od dnia jego ukończenia. Jeżeli opis i oszacowanie nie zostały ukończone w terminie podanym w zawiadomieniu, termin do zaskarżenia liczy się od dnia doręczenia uczestnikowi zawiadomienia, o którym mowa w art. 945 § 4 k.p.c., a dla uczestników, którym nie doręczono zawiadomienia, od dnia obwieszczenia o ukończeniu.

²⁵ Uchwała SN z 22.11.2011 r., III CZP 38/11, Legalis.

Ponadto w przypadku określonym w art. 986 k.p.c. koniec terminu do zgłoszenia skargi stanowi chwila zamknięcia przetargu.

Sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie przepisanego terminu, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę, której braków nie uzupełniono w terminie. Na postanowienie sądu o odrzuceniu skargi służy zażalenie (art. 767³ § 1 k.p.c.). W orzecznictwie również wskazano, że nieusunięcie braków formalnych skargi na czynność komornika powoduje jej odrzucenie. Wydanie w takim wypadku zarządzenia o zwrocie skargi nie pozbawia strony możliwości zaskarżenia tej czynności zażaleniem²⁶.

Zgodnie z art. 767 § 5 k.p.c. skargę wnosi się do komornika, który dokonał zaskarżonej czynności lub zaniechał jej dokonania. W ten sposób usprawnia się postępowanie w przedmiocie skargi, umożliwiając komornikowi bezpośrednio ustosunkowanie się do treści skargi, a także jej uwzględnienie w ramach tzw. autokontroli dokonanej czynności. Komornik w terminie trzech dni od dnia otrzymania skargi sporządza uzasadnienie zaskarżonej czynności, o ile nie zostało ono sporządzone wcześniej, albo przyczyn jej zaniechania i przekazuje je wraz ze skargą i aktami sprawy do właściwego sądu, chyba że skargę w całości uwzględnia. O uwzględnieniu skargi komornik zawiadamia skarżącego oraz zainteresowanych, których uwzględnienie skargi dotyczy. Tym samym komornik, jedynie wtedy, gdy nie uznaje zasadności skargi, przedstawia ją wraz z aktami sprawy do rozpoznania sądowi rejonowemu.

Skargę rozpoznaje sąd właściwy ze względu na siedzibę kancelarii komornika (art. 767 § 1 zd. 3 k.p.c.). W orzecznictwie pojawia się stanowisko, że jeśli wierzyciel wybrał na potrzeby egzekucji komornika poza właściwością ogólną, to właściwość sądu dla rozpoznania skargi na czynność komornika powinna być rozpoznana przez sąd, który byłby właściwy według ogólnych zasad. Nie może być wątpliwości, że chodzi tu o sąd rejonowy, przy którym działa komornik właściwy do przeprowadzenia egzekucji danym sposobem²⁷.

Sąd rejonowy, rozpoznający skargę na czynności komornika, działa jako sąd pierwszej instancji²⁸. Pogląd, według którego sąd rozpoznający skargę na czynność komornika działa jako sąd drugiej instancji, jest niemożliwy do zaakceptowania z tego względu, że w przypadku odrzucenia skargi, zażalenie na postanowienie o odrzuceniu skargi rozstrzygałby sąd okręgowy jako sąd „trzeciej instancji”. Takie rozwiązanie byłoby sprzeczne z istotą obowiązującego systemu środków zaskarżenia oraz dwuinstancyjności postępowania cywilnego²⁹. Jak stanowi art. 767² § 1

²⁶ Uchwała SN z 6.09.1994 r., III CZP 101/94, Legalis.

²⁷ Postanowienie SN z 25.01.2017 r., IV CO 173/16, Legalis.

²⁸ Postanowienie SN z 21.05.2010 r., III CZP 28/10, OSNC 2011, Nr 1, poz. 10.

²⁹ *Ibidem*.

k.p.c., sąd rozpoznaje skargę w terminie tygodniowym od dnia jej wpływu do sądu, a gdy skarga zawiera braki formalne, które podlegają uzupełnieniu, w terminie tygodniowym od jej uzupełnienia.

W zakresie rozpoznania skargi na czynności komornika znajduje również zastosowanie przepis art. 759 § 2 k.p.c. (art. 767³ § 2 k.p.c.), bowiem oba te instrumenty nadzoru judykacyjnego – jak już zasygnalizowano – są ze sobą powiązane. Przykładowo sąd rozpoznający skargę wniesioną przez dłużnika w trybie art. 767 k.p.c. może ocenić zasadność obciążenia dłużnika kosztami egzekucji. Jeżeli zaś uzna, że dłużnik nie dał powodu do przymusowego egzekwowania świadczenia, zmieni postanowienie komornika i obciąży kosztami wierzyciela. Zgodnie bowiem z art. 770 k.p.c. dłużnik powinien zwrócić wierzycielowi jedynie koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji³⁰. W orzecznictwie podkreśla się, że skarga na czynności komornika może wskazywać na uchybienia uzasadniające wydanie komornikowi zarządzenia zmierzającego do zapewnienia należytego wykonania egzekucji³¹. Jeżeli sąd uzna, że zasadne jest podjęcie działań na podstawie art. 759 § 2 k.p.c., nie odrzuca skargi z przyczyn określonych w art. 767³ k.p.c.

Kończąc rozważania dotyczące postępowania zainicjowanego skargą na czynności komornika, należy jeszcze odnieść do jednej z kontrowersyjnych konstrukcji wprowadzonych przez ustawodawcę w ramach kolejnych nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego. W przypadku stwierdzenia oczywistego naruszenia prawa przez komornika sąd uwzględniając skargę, stosownie do okoliczności, może go obciążyć kosztami postępowania wywołanego skargą. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie stronom oraz komornikowi (art. 767 § 6 k.p.c.). Nie ulega wątpliwości, że komornik sądowy jest funkcjonariuszem publicznym wykonującym nałożone ustawą obowiązki, w ramach których korzysta z władztwa publicznego, w tym stosuje środki przymusu. Ustawodawca w odniesieniu do żadnego z funkcjonariuszy publicznych nie stosuje sankcji obciążania kosztami postępowania sądowego, administracyjnego albo innego przewidzianego prawem, w którym organ (*de facto* funkcjonariusz publiczny będący piastunem organu) prowadzący to postępowanie dopuścił się kwalifikowanego naruszenia przepisów prawa. W konsekwencji jest to wysoce wadliwa konstrukcja, stanowiąca w swej istocie niebezpieczny precedens, otwierający drogę do kolejnych tego rodzaju rozwiązań o populistycznym charakterze. Słusznym jest to, że za oczywiste naruszenia przepisów prawa przez komornika strony nie powinny ponosić kosztów postępowania wywołanego wniesieniem skargi, jednak należy problem ten rozpatrywać w kategoriach odpowiedzialności cywilnej funkcjonariusza publicznego za szkody wyrządzone jego działaniem albo zaniechaniem.

³⁰ Wyrok SA we Wrocławiu z 10.02.2012 r., I ACa 1414/11, Legalis.

³¹ Uchwała SN z 23.05.2012 r., III CZP 11/12, Legalis.

4. Wnioski

Nie ulega wątpliwości, że skarga na czynności komornika jest środkiem zaskarżenia dostosowanym do specyfiki postępowania egzekucyjnego. Z tego względu został on w wielu aspektach ukształtowany odmiennie niż środki zaskarżenia stosowane na etapie postępowania rozpoznawczego, choćby ze względu na szeroki zakres legitymacji do jej złożenia oraz szeroko zakreślone dopuszczalne zarzuty, odnoszące się do naruszenia przepisów prawa procesowego. Wskazane wyżej reguły ogólne, co do których ustawodawca w uzasadnionych przypadkach wprowadził modyfikacje, wskazują na dużą elastyczność skargi na czynności komornika. To czyni ją wysoce uniwersalnym środkiem zaskarżenia, który może być efektywnie stosowany na potrzeby ochrony praw stron oraz innych osób, które zostały naruszone albo zagrożone na skutek naruszenia przepisów prawa procesowego w toku postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika sądowego.

Ustawodawca w kolejnych nowelizacjach doprecyzował wiele kwestii istotnych z perspektywy zastosowania skargi na czynności komornika, przede wszystkim odnośnie do podmiotów legitymowanych do jej wniesienia. Z pewnością pozytywnie należy ocenić zmiany dotyczące trybu wnoszenia skargi związane z pominięciem etapu przekazywania skargi przez sąd do komornika sądowego, bowiem w praktyce usprawnia to postępowanie w przedmiocie skargi, eliminując zbędne czynności techniczne. Mieszane oceny dotyczą z kolei kwestii wprowadzenia formularzy skargi będących, co prawda, pożądanym rozwiązaniem, upraszczającym korzystanie z tego środka zaskarżenia osobom, którym sprawia trudność formułowanie rozbudowanych wypowiedzi w formie pism procesowych, ale samo doręczanie formularzy przez komornika sądowego w tak szerokim zakresie w nieuzasadniony sposób zachęca uprawnionych do składania skarg z błahych przyczyn. To doprowadza do obciążenia zbędną pracą zarówno komorników sądowych, jak i sądy rozpoznające nieuwzględnione skargi.

No i wreszcie – rozwiązanie najbardziej kontrowersyjne w aspekcie statusu komornika sądowego jako funkcjonariusza publicznego, dopuszczające obciążanie go kosztami postępowania. Stanowi ono zaprzeczenie idei wykonywania czynności przez funkcjonariusza publicznego w imieniu organów państwa. Jest ono tym bardziej nieuprawnione, że w polskim systemie prawnym efektywnie działa system oparty na regule odpowiedzialności cywilnej funkcjonariuszy publicznych i Skarbu Państwa za szkody wyrządzone ich działaniem względnie zaniechaniem.

Literatura

- Cudak A., *Skarga na czynności komornika*, Warszawa 2015.
- Flaga-Gieruszyńska K., Zieliński A., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2022, Legalis.
- Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, *Komentarz. Art. 730-1217*, red. J. Jankowski, Warszawa 2019, Legalis.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Warszawa 2021, Legalis.
- Kodeks postępowania cywilnego*, t. IV, *Komentarz. Art. 730-1095¹*, red. A. Marciniak, Warszawa 2020, Legalis.
- Marciniak A., *Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, Lex.
- Michalska M., *Skarga o stwierdzenie przewlekłości postępowania egzekucyjnego*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2007, nr 12.
- Zamojski Ł., *Skarga na czynność komornika sądowego po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego dokonanej ustawą z 10.7.2015 r.*, „Monitor Prawniczy” 2016, nr 21.
- Zedler F., *Dopuszczalność skargi na czynności komornika*, „Palestra” 1987, nr 12.
- Zedler F., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, t. II, Toruń 1995.

Orzecznictwo

- Uchwała SN z 4.05.1972 r., III CZP 24/72, Legalis.
- Wyrok SN z 14.06.1973 r., I CR 250/73, Legalis.
- Uchwała SN z 28.02.1992 r., III CZP 5/92, OSNC 1992, Nr 9, poz. 157.
- Uchwała SN z 6.09.1994 r., III CZP 101/94, Legalis.
- Uchwała SN z 26.01.1999 r., III CZP 58/98, OSNC 1999, Nr 6, poz. 107.
- Wyrok SN z 31.01.2002 r., IV CKN 622/00, Legalis.
- Wyrok SN z 27.03.2003 r., V CKN 18/01, Legalis.
- Postanowienie SN z 21.05.2010 r., III CZP 28/10, OSNC 2011, Nr 1, poz. 10.
- Uchwała SN z 22.11.2011 r., III CZP 38/11, Legalis.
- Uchwała SN z 23.05.2012 r., III CZP 11/12, Legalis.
- Postanowienie SN z 25.01.2017 r., IV CO 173/16, Legalis.
- Postanowienie SA w Krakowie z 2.06.1992 r., I ACz 239/92, Legalis.
- Wyrok SA w Rzeszowie z 12.05.1994 r., I ACr 101/94, LEX nr 1680465.
- Wyrok SA w Lublinie z 21.01.1998 r., I ACz 21/98, OSA w Lublinie 1998, Nr 2, poz. 10.
- Wyrok SA we Wrocławiu z 10.02.2012 r., I ACa 1414/11, Legalis.
- Wyrok SA w Krakowie z 13.03.2013 r., I ACa 1164/12, Legalis.
- Wyrok SA w Łodzi z 12.08.2016 r., I ACa 175/16, Legalis.

